

Postimees 06.10.2021

Rahvastikupoliitika – Tiina Tambaum: Pikem eluiga – õnn või õnnetus?

Aina rohkem ja rohkem põlvkondi elab ühel ja samal ajal

Kas loto peavõit on õnn või õnnetus? Esimeses tuhinas mõtled, et muidugi õnn, aga tagantjärele vaadates selgub, et mõnel puhul ka õnnetus. Eks nii ongi, et lihtsalt sülle langenud kingitus iseenesest väärtuseks ei muutu. Ka varasemast tunduvalt pikem eluiga saab muutuda väärtuseks vaid siis, kui seda hästi kasutada mõistame.

Tänapäeva ühiskonnad on teadvustanud vajadust kohaneda kiiresti pikeneva oodatava elueaga. Midagi innovaatilist pole seni paraku küll välja mõeldud. Ikka räägitakse abivajajatest ja inimeste paigutamisest vanemate inimeste külladesse, kommuunidesse ja majadesse, mõistmata, et ümberpaigutamine ei saa olla vananeva ühiskonna jaoks lahendus. Suurt ja järjest suurenevat osa elanikkonnast ei ole võimalik kuhugi paigutada. Niisiis, makrotasandil sunnib eluea pikenemine meid (sõna otseses mõttes) kastist välja mõtlema ning mõtlemine hoiab ühiskonda ärksana ja viib edasi. Ühiskonnale on pikem oodatav eluiga seega õnn.

Elu pikkus endi kätes

Kas lootus elada kauem kui meie vaarisad teeb aga ka iga inimese õnnelikuks? Kuigi tuleviku ettekujutamine pole just inimeste tugevaim külg, on tuleviku olemasolu meile väga oluline. Ainuüksi teadmine, et mul on veel aega, teeb kindlasti õnnelikuks. Milliseks lisa-aeg kujuneb, selles - mulle tundub - paljud iseendal väga suurt rolli ei näe. Täpsemalt, jaguneme kaheks, sõltuvalt sellest, kas oleme kingist või kinkimisest rõõmu tundvad tüübid. Üks ootab ja vaatab, milline vananemise õnn või õnnetus on talle määratud, teine loob oma vanadust ise. Üks ootab külalist nimega Alzheimer, teine pole teda külla kutsunud ja hoiab kontvõõraks tungijat pikalt ukse taga.

Elukvaliteet vanemas eas on päris suures osas meie enda kätes ja peas. Veelgi enam, isegi meie elu pikkus on paljuski meie enda teha.

On näidatud, et inimesed, kes suhtuvad oma vananemisse positiivselt, elavad keskmiselt 7,5 aastat kauem kui need, kes on vananemise pärast õnnetud. Kui see statistika sõnadesse panna, saame väite: need, kes ei taha

vananeda, ei taha elada.

Pikenev eluiga tähendab, et rohkem põlvkondi elab ühel ja samal ajal.

Kui sada aastat tagasi oli 30. eluaastaks vaid igal viiendal naisel vanaema elus, siis nüüd enam kui pooltel. Enam pole erandlik jagada eluaega ka vaarvanematega, üksikud näevad isegi oma vaarvanavanemat. (Elus on küll vist vastupidi, et vaar näeb last.) Teine küsimus on, kuivõrd eri põlvkonnad üksteisest rõõmu tunnevad, kui palju nad üksteist teavad või üldse kokku puutuvad.

Põlvkondade lõimimine

Kuulsin hiljuti lugu, kuidas vanaema oli imestunud ja solvunud selle peale, mismoodi noored vanadest mõtlevad.

Vanaema, kes valdas inglise keelt, vaatas parajasti televiisorist ilma tõlketa filmi. Lapselaps tuli külla ja aasis, et vanaema vaatab tuimalt vaid pilti, sest vanainimesed ju inglise keelt ei oska. See seik iseloomustab hästi põlvkondadevahelise suhtluse pealiskaudsust.

Aga miks lapselaps ei tunne oma vanaema ega tea, et too valdab inglise keelt või oskas kunagi mootorrattaga sõita ja teab, kuidas metsas ellu jääda?

Kontaktide sagedus põlvkondade vahel on 21. sajandil suurem kui kogu inimajaloos, kuid need kontaktid pole kunagi varem olnud nii pinnapealsed.

Üks on kindel: noori selles süüdistada ei saa, et nad oma vanavanemaid ja vanu inimesi ei tunne. Olukorra lahendus peab tulema kogenumalt poolt - täiskasvanutelt.

Aega noortega kokku kasvamiseks on eluea pikenedes antud, puudu on tahtest ja oskusest ennast noorematega siduda. Sidumine tähendab siinjuures seoseid, mitte ootust, et keegi ennast magnetina külge haagib.

Põlvkondadevaheline suhtlus eeldab, et vanemad põlvkonnad on tänapäevaste nähtustega kursis ning oskavad noorematele näidata, kuidas inimlikud vajadused, ootused ja eesmärgid ei muutu, ainult nende vorm ja vahendid muutuvad.

Pikem elu ei ole õnn, kui seda peab elama eraldatuses, füüsiliselt või vaimselt teistest äralõigatuna. Pikem eluiga on võimalus, mille saame päris suure tõenäosusega ise õnneks pöörata.

"Elukvaliteet vanemas eas on päris suures osas meie enda kätes ja peas. Veelgi enam, isegi meie elu pikkus on paljuski meie enda teha."

TIINA TAMBAUM Tallinna Ülikooli Eesti demograafia keskuse teadur